

УДК 336.02.33

А. В. Ватульов,

к. е. н., доцент, Державний торговельно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-1550-0966>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.4.108

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ КРАЇНИ

A. Vatulov,

PhD in Economics, Associate Professor, State University of Trade and Economics

BUDGETARY POLICY OF ENSURING THE FINANCIAL AND ECONOMIC STABILITY OF THE COUNTRY

У статті розкрито сутність бюджетної політики, яка є вагомим інструментом забезпечення стійкості в системі економічних відносин. Вагомими завданнями у процесі забезпечення фінансово-економічної стійкості є реалізація дієвої бюджетної політики, посилення ефективності бюджетно-податкових механізмів, сприяння резильєнтності державних фінансів та транспарентності бюджетного процесу. Метою дослідження є розкриття сутності та механізмів бюджетної політики забезпечення фінансово-економічної стійкості країни. У ході дослідження визначено механізм впливу бюджетної політики на формування фінансово-економічної стійкості. Відповідно до проведеного дослідження обґрунтовано необхідність посилення ефективності інструментів бюджетної політики задля реалізації дієвих фінансових механізмів бюджетної системи з метою забезпечення фінансово-економічної стійкості країни. Задля посилення дієвості бюджетної політики в системі фінансово-економічної стійкості необхідним є дотримання у бюджетному процесі принципів бюджетно-податкової збалансованості, фінансово-економічної обґрунтованості та соціальної справедливості.

The article reveals the essence of budget policy, which is a powerful tool for ensuring stability in the system of economic relations. The budgetary policy is a multi-part package of measures, including budget revenues and expenditures at all levels, budget deficits and public debt, intergovernmental relations, and the implementation mechanisms of the corresponding national fiscal control. To ensure fiscal stability is to implement effective budgetary policies and taxation mechanisms and improve the elasticity of public finances and the transparency of the budget system. The purpose of the study is to reveal the nature and mechanism of budgetary policy to ensure financial stability. The study identified the mechanism of influence of budgetary policy to ensure financial-economic stability. According to the conducted research, the necessity to increase the effectiveness of budgetary policy mechanisms of implementing effective financial mechanisms to ensure the financial-economic stability of the country is substantiated. To increase the effectiveness of budgetary policy for financial-economic stability, it is necessary to adhere to the principles of budget and tax balance, financial-economic soundness, and social justice in the budget process. To strengthen the influence of budgetary policy to ensure financial-economic stability, it is necessary to improve the mechanisms of planning and execution of budget revenues and expenditures, to streamline the mechanism of effective management of budget deficit and public debt. It is advisable to increase the level of budget balance, to strengthen the efficiency of budget formation and implementation as an effective tool for ensuring the socio-economic development of the country. An important component for ensure financial-economic stability is the regulation of financial and budgetary

relations and coordination of the activities of financial institutions, ensuring the transparency of the budget and tax systems. Budgetary policy to ensure financial and economic sustainability should be based on the synergistic relationship between the budget system's relevant institutional mechanisms and the macroeconomic environment, which in its implementation will contribute to the achievement of social development. It is important to form an adaptive budget mechanism aimed at maintaining optimal indicators of budget balance, and stability of financial and economic processes, which will consider the dynamics of socio-economic changes. Budgetary policy in its implementation should contribute to the effectiveness of socio-economic transformations.

Ключові слова: фінансово-бюджетна стійкість, бюджетна політика, фінансове забезпечення, доходи бюджету, видатки бюджету, соціально-економічний розвиток країни.

Key words: financial and budgetary sustainability, budgetary policy, financial security, budget revenues, budget expenditures, socio-economic development of the country.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Фінансово-економічна стійкість є основою забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Вагомими завданнями у процесі забезпечення фінансово-економічної стійкості є реалізація дієвої бюджетної політики, посилення ефективності бюджетно-податкових механізмів, сприяння резильєнтності державних фінансів та транспарентності бюджетного процесу. Фінансово-економічна стійкість значною мірою залежить від якісно сформованого інституційного середовища фінансово-економічної архітектури та результативності впливу бюджетно-податкових інструментів на соціально-економічний розвиток країни. Відповідно до цього, бюджетна політика є вагомим інструментом дотримання інтегрованого показника фінансової стійкості та спроможності фінансово-економічної системи, що зумовлює актуальність дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання формування та реалізації бюджетної політики в системі забезпечення фінансово-економічної стійкості країни є досить поширеним серед наукової спільноти. Вагомими науковими дослідженнями вчених щодо бюджетної політики в системі фінансово-економічної стійкості країни є праці Чугунова І.Я. [1—14],

Канєвої Т.В. [3, 8], Макогон В.Д. [5,13,14], Пасічного М.Д. [3, 8], Качули С.В. [2, 9] та інших. Незважаючи на значну кількість наукових праць вчених, дослідження відповідної теми є актуальним в частині обґрунтування дієвих бюджетних механізмів забезпечення фінансово-економічної стійкості країни.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Основним завданням дослідження є розкриття сутності та механізмів бюджетної політики забезпечення фінансово-економічної стійкості країни.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Бюджетна політика є вагомим інструментом забезпечення фінансово-економічної стійкості країни та здійснює відповідний вплив на досягнення економічного зростання на мікро— і макrorівнях. Бюджетна політика являє собою багатокomпонентну сукупність заходів та включає механізм формування, виконання та регулювання доходів та видатків бюджетів на усіх рівнях, дефіциту бюджету та державного боргу, міжбюджетних відносин та відповідного державного фінансового контролю. Від дієвості бюджетних механізмів залежить рівень суспільного розвитку, збалансованість, оптимальність та виваженість бюджетної політики визначають темпи соціально-економічного

розвитку країни. Сутність бюджетної політики в системі забезпечення фінансово-економічної стійкості країни полягає у застосуванні дієвого бюджетно-податкового механізму, що спрямовано на досягнення відповідних показників розвитку національної економіки та підвищення рівня добробуту населення. Бюджетна політика у системі фінансово-економічної стійкості країни сприяє дотриманню фінансово-бюджетної збалансованості та результативності соціально-економічних перетворень. Важливим є спрямування механізмів бюджетної політики на посилення економічної активності та підвищення рівня соціального забезпечення населення, що сприятиме досягненню належного рівня суспільного розвитку країни. Пріоритетним є формування дотримання транспарентності бюджетної системи відповідно до принципів бюджетного регулювання та контролю.

Бюджетна політика є вагомим складовим інструментом фінансово-економічної системи країни. Відповідно до цього, досягнення необхідних соціально-економічних показників визначає рівень бюджетної результативності, що спрямована на дотримання збалансованості бюджетної політики, дотримання оптимального показника дефіциту бюджету, ефективне управління державним боргом та забезпечення дієвості міжбюджетних відносин. В системі забезпечення фінансово-економічної стійкості країни важливим є формування та реалізація дієвого бюджетного механізму, що враховуватиме динамічні та адаптивні зміни соціально-економічного середовища. Вплив бюджетної політики на фінансово-економічну стійкість країни здійснюється через стан збалансованості бюджетів усіх рівнів, рівень дефіциту бюджетів, раціональність використання державних фінансових ресурсів, ефективність виконання бюджетних програм, дієвість державного фінансового контролю. Планування і виконання доходів та видатків бюджету є важливою складовою фінансово-економічної політики, що визначає темпи соціально-економічного розвитку. В умовах обмеженості фінансових ресурсів пріоритетним є упорядкування обсягу використання державних фінансових ресурсів задля забезпечення надання достатнього рівня суспільних послуг. Планування доходної та видаткової частин бюджету має здійснюватися відповідно до показників макроекономічного середовища країни, рівня дефіциту бюджету та боргового навантаження, пріоритетності розподілу фінансових ресурсів в межах бюджетних програм. Ефективність плану-

вання та виконання доходів та видатків бюджету визначає розвитку національної економіки та соціального забезпечення населення. Система планування та виконання доходів та видатків бюджетів повинна ґрунтуватися на принципах програмно-цільового методу, що спрямований на результативність використання державних фінансових ресурсів. У цьому контексті, бюджетні механізми мають бути направлені на забезпечення динамічної фінансово-бюджетної рівноваги та збалансованого бюджетного середовища, що сприятиме досягненню фінансово-економічної рівноваги [6, 8].

Формування дієвих механізмів бюджетної політики в системі фінансово-економічної стійкості має реалізовуватись відповідно до заходів, спрямованих на підвищення рівня бюджетно-податкової результативності та досягнення відповідних фінансового-бюджетних показників задля забезпечення суспільного розвитку країни. Вагомим є застосування програмно-цільового методу бюджетного планування та прогнозування, моніторингу ефективності виконання бюджетних програм з урахуванням основних засад державного фінансового контролю. Посилення ролі бюджетної політики у забезпеченні фінансово-економічної стійкості передбачає ефективне управління, планування та виконання доходів та видатків бюджету відповідно до принципів бюджетної результативності та пріоритетності, формування дієвого інструментарію управління державним боргом та дефіцитом бюджету, упорядкування системи міжбюджетних відносин. Забезпечення фінансово-економічної стійкості країни передбачає посилення рівня бюджетної збалансованості, ефективне та раціональне виконання бюджетних програм, посилення синергетичного взаємозв'язку між рівнями бюджетної системи. Задля посилення дієвої бюджетно-податкової політики важливим є використання фіскального регуляторного механізму, зокрема в частині удосконалення системи адміністрування податків. Пріоритетним є удосконалення інституційного середовища фінансово-бюджетної політики, посилення рівня відповідальності в частині виконання бюджетних програм головних розпорядників бюджетних коштів. Задля дотримання фінансово-економічної стійкості бюджетна політика повинна спрямовуватись на забезпечення дієвості реалізації бюджетних механізмів. У цьому контексті важливим є моніторинг та оцінка результативності бюджетних програм, визначення та обґрунтування напрямів посилення суспільного ефекту їх реалізації.

Механізми бюджетної політики мають бути направлені на забезпечення фінансово-економічної збалансованості та стійкості. Відповідно до цього, важливим є посилення рівня резильєнтності державних фінансів, формування дієвого інституційного середовища, удосконалення бюджетних інструментів і механізмів, що ґрунтуватимуться на принципах адаптивної бюджетної архітекτονіки задля забезпечення фінансової спроможності та економічної стійкості країни. Вагомим є посилення обґрунтованості бюджетних механізмів забезпечення фінансово-економічного розвитку із урахуванням адаптивних змін у соціально-економічних процесах. Адаптивний бюджетно-податковий механізм, що є основою для забезпечення фінансової стійкості країни, має формуватися на основі принципів синергетичної єдності фінансових, економічних та соціальних взаємовідносин з урахуванням основних засад бюджетної архітекτονіки із застосуванням дієвих фінансово-бюджетних інструментів економічного розвитку. Станом на тепер, бюджетна політика України спрямована на забезпечення фінансово-економічної стабільності та стійкості, забезпечення оптимальних бюджетно-податкових показників, посилення результативності використання бюджетних коштів, удосконалення системи управління дефіцитом бюджету та зниження рівня боргового навантаження у системі фінансового регулювання, упорядкування механізмів міжбюджетних трансфертів. Пріоритетним є удосконалення механізму формування власних доходів бюджету, знижуючи рівень залучення міжнародної допомоги, посилення ефективності планування та використання бюджетних видатків, дотримання балансу між процесами економічного зростання та достатнього соціального забезпечення населення. Вагомим фактором впливу бюджетної політики на фінансово-економічну стійкість країни є раціональне та дієве використання видатків державного бюджету. У цьому контексті, доцільним є посилення моніторингу та контролю за використанням видатків бюджету головними розпорядниками бюджетних коштів, упорядкування структури бюджетних видатків та дотримання принципу пріоритетності [6, 14].

Важливим є формування та реалізація виваженої, послідовної та дієвої бюджетної політики, спрямованої на відновлення та розвиток національної економіки. В умовах обмеженості державних фінансових ресурсів пріоритетним є раціональний розподіл бюджетних ресурсів між напрямками соціально-економічного роз-

витку країни. Доцільним є посилення дієвості механізмів бюджетної системи, підвищення рівня ефективності планування та виконання бюджету відповідно до структурних та інституціональних змін соціально-економічного середовища. Відповідно до цього, бюджетна політика має формуватися на основі науково обґрунтованої концепції розвитку фінансово-економічних відносин, спрямованих на створення відповідних умов суспільного розвитку країни. Механізми бюджетної політики мають реалізовуватись відповідно до інституціонального середовища бюджетної системи. Орієнтири бюджетної політики мають бути направлені на забезпечення фінансово-економічної збалансованості та стійкості.

Фінансово-економічна стійкість та спроможність, що досягається завдяки використанню сукупності бюджетно-податкових механізмів, основних засад адаптивної бюджетної архітекτονіки впливає на досягнення необхідних макроекономічних пропорцій та відповідних показників розвитку національної економіки. У цьому контексті доцільним є використання програмно-цільового методу планування та виконання бюджету, що сприятиме підвищенню результативності діяльності розпорядників бюджетних коштів, вирішення відповідних пріоритетних завдань суспільного розвитку. Фінансово-економічну стійкість країни можна досягти за рахунок дотримання рівноваги між бюджетно-податковими та соціально-економічними відносинами, відповідним співвідношенням запланованих та фактичних бюджетних показників. В системі посилення фінансово-економічної стійкості країни важливим є реалізація середньострокового бюджетного планування та прогнозування, що сприятиме сформуванню пріоритетів розвитку бюджетно-податкової політики з урахуванням напрямів соціально-економічного розвитку країни. Дієве середньострокове бюджетне планування та прогнозування сприятиме прийняттю обґрунтованих та виважених управлінських рішень щодо бюджетно-податкової політики. Перспективне бюджетне планування є вагомим інструментом реалізації результативної бюджетної політики та спрямоване на забезпечення фінансово-економічної стійкості та соціально-економічного розвитку країни. Бюджетне планування та прогнозування повинно ґрунтуючись на бюджетних можливостях та пріоритетах суспільного розвитку, забезпечуючи стійкість фінансово-економічних відносин.

Бюджетна політика забезпечення фінансово-економічної стійкості повинна ґрунтувати-

ся на синергетичному взаємозв'язку відповідних інституційних механізмів бюджетної системи та макроекономічного середовища, що у своїй реалізації сприятиме досягненню суспільного розвитку. Важливим є формування адаптивного бюджетного механізму спрямованого на дотримання оптимальних показників бюджетної збалансованості, стійкості фінансово-економічних процесів, що врахуватиме динаміку соціально-економічних змін. Пріоритетним є раціональний розподіл державних фінансових ресурсів між сферами суспільного розвитку. Задля забезпечення результативності фінансово-економічних відносин важливим є удосконалення механізму управління бюджетно-податковими відносинами, що сприятимуть дотриманню відповідного рівня соціальних стандартів для населення. Бюджетна політика у своїй реалізації має сприяти дієвості суспільно-економічних перетворень. Бюджетна політика є адаптивним інструментом фінансово-економічного регулювання, спрямованим на досягнення дієвості регулятивних заходів в частині бюджетно-податкових відносин. Посилення ефективності механізму формування дохідної частини бюджету можливе за рахунок підвищення рівня дієвості податкового регулювання та адміністрування. Упорядкованість податкового механізму сприяє нарощенню економічної активності в країні [3,6].

Динамічність фінансово-економічних перетворень обумовлює потребу у посиленні синергетичного взаємозв'язку інструментів бюджетно-податкового регулювання. Бюджетна політика в системі фінансово-економічної стійкості має бути спрямована стимулювання та розвитку людського капіталу задля підвищення економічної активності в країні. Важливим є координація діяльності фінансово-економічних інститутів задля забезпечення ефективності діяльності бюджетно-податкових та фінансово-економічних відносин. Вагомим є удосконалення фінансово-економічного механізму суспільного розвитку, посилення бюджетно-податкового потенціалу, дотримання синергетичного взаємозв'язку між видатками державного бюджету та пріоритетами соціально-економічного розвитку. Доцільним є формування сприятливих умов задля забезпечення дієвого впливу бюджетно-податкового інструментарію на розвиток національної економіки.

ВИСНОВКИ

Бюджетна політика є важливим компонентом забезпечення фінансово-економічної ста-

більності. Задля посилення впливу бюджетної політики на систему формування фінансово-економічної стабільності країни важливим є удосконалення механізмів планування та виконання доходів та видатків бюджету, упорядкування механізму дієвого управління дефіцитом бюджету та державним боргом. Доцільним є підвищенні рівня збалансованості бюджету, посилення ефективності формування та реалізації бюджету як дієвого інструменту забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Важливим є удосконалення механізму міжбюджетних відносин, що надасть можливість підвищити рівень фінансово-бюджетної збалансованості. Доцільним є удосконалення інституційного середовища в системі фінансово-бюджетних відносин, що ґрунтуватиметься на основних засадах адаптивної бюджетної архітектоники.

Бюджетно-податкова політика у своїй реалізації має бути спрямована на стимулювання розвитку людського капіталу та нарощення економічної активності задля посилення конкурентоспроможності національної економіки. Пріоритетним в системі фінансово-економічної стійкості є регулювання фінансово-бюджетних відносин та забезпечення транспарентності бюджетно-податкових відносин.

Література:

1. Чугунов І., Любчак І. Формування бюджету в умовах воєнного стану. *Scientia fructuosa*. № 5 (157), 2024. С. 4—14.
2. Чугунов І.Я., Качула С.В. Державна фінансова політика забезпечення соціального розвитку суспільства. *Вісник КНТЕУ*. 2020. № 2. С. 87—98.
3. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І.Я. Чугунов, Т.В. Канєва, М.Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. К.: Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
4. Чугунов І., Кучер Г., Любчак І. (2024). Управління державним боргом у системі суспільно-економічних трансформацій. *Економіка та суспільство*, (68). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-56>
5. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. (2023) Бюджетно-податкова політика в умовах невизначеності. *Scientia Fructuosa*. № 4. С. 19—31.
6. Chugunov IY. (2021) Budget strategy of social development. Kyiv: Kyiv. national trade-economy University. 532 p.
7. Chugunov IY. Budgetary mechanism of regulation of economic growth Kyiv: NIOS. 2003. 488 p.

8. Budget policy of social development. Chugunov I., Kaneva T., Pasichnyi M. and other. General editorship Chugunov I. Scientific Route. Tallinn, Estonia. 2018. 348 p.

9. Chugunov I., Kachula S. (2019) State financial policy as a component of social-economic development of society. The potential of modern science. volume 2. Science Publishing. London, United Kingdom. pp. 29—44.

10. Chugunov I. Y., Pasichnyi M. D. (2016) Financial policy of Ukraine in the conditions of globalization of economy. Visnyk KNTEU. № 5, pp. 5—18.

11. Finance of Ukraine: institutional transformations and directions of development. General editorship Chugunov IY. Kyiv: DNU AFU, 2009. 848 p.

12. Maksyuta A.A., Chugunov I.Y. (2012) The budget component of social development. Bulletin of KNTEU. № 3. pp. 45—54.

13. Chugunov I., Makohon V., Titarchuk M., Krykun T. The budget policy of Ukraine under martial law. Public and Municipal Finance. 2023. № 12 (1), pp. 1—11.

14. Chugunov I., Makohon V., Titarchuk V., Nychyk V., Hrehul V. (2024) Financial support for the economy development of Ukraine. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 1 (54), 307—315. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.1.54.2024.4253>

References:

1. Chugunov, I. and Liubchak, I. (2024), "Budgeting under martial law", Scientia Fructuosa, vol. 5 (157), pp. 4—14. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2024\(157\)01](https://doi.org/10.31617/1.2024(157)01)

2. Chuhunov, I. Ya. and Kachula, S. V. (2020), "State financial policy for ensuring social development of society", Visnyk KNTEU, vol. 2, pp. 87—98.

3. Chuhunov, I. Ya. Kanieva, T. V. and Pasichnyi, M. D. (2018), Biudzhethno-podatкова polityka u systemi rehuliuвання ekonomiky [Budgetary and tax policy in the system of economic regulation], Hlobus-Press, Kyiv, Ukraine.

4. Chuhunov, I., Kucher, H. and Liubchak, I. (2024), "Management of public debt in the system of socio-economic transformations", Ekonomika ta suspilstvo, vol. (68). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-56>

5. Chuhunov, I. Ya. and Makohon, V. D. (2023), "Budgetary and tax policy in conditions of uncertainty", Scientia Fructuosa, vol. 4, pp. 19—31.

6. Chugunov, I. Y. (2021), Budget strategy of social development, Kyiv national trade-economy University, Kyiv, Ukraine.

7. Chugunov, I. Y. (2003), Budgetary mechanism of regulation of economic growth, NIOS, Kyiv, Ukraine.

8. Chugunov, I., Kaneva, T. and Pasichnyi, M. (2018), Budget policy of social development, Scientific Route, Tallinn, Estonia.

9. Chugunov, I. and Kachula, S. (2019), "State financial policy as a component of social-economic development of society", The potential of modern science, vol. 2, Sciemcee Publishing, London, United Kingdom, pp. 29—44.

10. Chugunov, I. Y. and Pasichnyi, M. D. (2016), "Financial policy of Ukraine in the conditions of globalization of economy", Visnyk KNTEU, vol. 5, pp. 5—18.

11. Chugunov, I.Y. (2009), Finance of Ukraine: institutional transformations and directions of development, DNU AFU, Kyiv, Ukraine.

12. Maksyuta, A. A. and Chugunov, I. Y. (2012), "The budget component of social development", Bulletin of KNTEU, vol. 3. pp. 45—54.

13. Chugunov, I., Makohon, V., Titarchuk, M. and Krykun, T. (2023), "The budget policy of Ukraine under martial law", Public and Municipal Finance, vol. 12 (1), pp. 1—11.

14. Chugunov, I., Makohon, V., Titarchuk, V., Nychyk, V. and Hrehul, V. (2024), "Financial support for the economy development of Ukraine", Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, vol. 1 (54), pp. 307—315. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.1.54.2024.4253>

Стаття надійшла до редакції 05.02.2025 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663